

โรคปากเปื่อยพุพอง (Contagious ecthyma)

สพ.ญ.กัญติดา ศรีวิชัยพัฒนกุล
สถาบันสุขภาพสัตว์แห่งชาติ

“โรคปากเปื่อยพุพอง” เป็นหนึ่งในโรคที่พบก่อกวนในการเลี้ยงแพะในประเทศไทย โดยเป็นโรคติดเชื้อไวรัสที่ก่อให้เกิดแผลพุพองบริเวณผิวหนังรอบริมฝีปากของแพะ-แกะ รวมถึงสามารถพบก่อโรคในกลุ่มสัตว์เคี้ยวเอื้องหลายชนิดทั้งปศุสัตว์ และสัตว์ป่า ในหลายประเทศทั่วโลก แต่ไม่พบในโค และกระบือ โดยมีหลายชื่อเรียก เช่น คอนตาเซียส เอคทิมา (Contagious ecthyma) สแคบบี้เมาท์ (scabby mouth) ซอร์เมาท์ (sore mouth) หรือ ออฟ (Orf) นอกจากนี้โรคนี้ยังสามารถติดต่อจากสัตว์สู่คนได้ ในแพะ-แกะพบโรคได้ทุกช่วงอายุ โดยมีอัตราการป่วย (morbidity) ที่อาจสูงถึง 100% ขณะที่อัตราการตาย (mortality) อาจพบเพียง 1% เท่านั้น แต่หากมีการติดเชื้อแทรกซ้อน อยู่ในภาวะเครียด หรือภาวะกดภูมิคุ้มกันอาจเพิ่มอัตราการตายเป็น 20% - 50% ได้ และที่น่าสนใจสัตว์ที่เคยป่วยด้วยโรคนี้แล้วหายป่วยสัตว์จะมีภูมิคุ้มกันตลอดชีวิต แต่สามารถติดเชื้อซ้ำได้ โดยจะไม่แสดงอาการรุนแรงเท่ากับการติดเชื้อในครั้งแรก

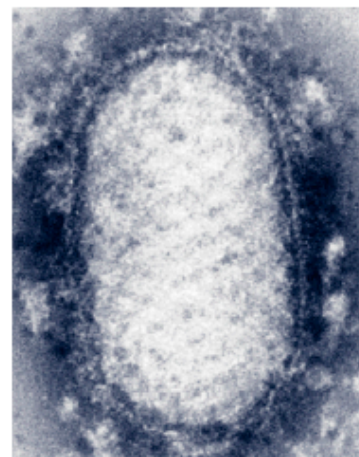
สาเหตุ

เกิดจากเชื้อไวรัสออฟ (orf virus) ซึ่งเป็น DNA ไวรัส ในสกุลพาราพอกซ์ไวรัส (genus Parapoxvirus) ที่สามารถมีชีวิตอยู่รอดนอกตัวสัตว์ได้เป็นเวลายาวนาน ภายใต้สภาวะอากาศที่แห้ง ในขนสัตว์ และอุปกรณ์การเลี้ยงสัตว์

การติดต่อ

การติดต่อในสัตว์สามารถติดต่อได้หลายทาง ได้แก่ การสัมผัสสัตว์ป่วยโดยตรง หรือการติดเชื้อที่ปนเปื้อนในสิ่งแวดล้อม อุปกรณ์การเลี้ยงสัตว์ คอกกักสัตว์ และพาหนะขนย้ายสัตว์ เป็นต้น โดยเชื้อไวรัสจะผ่านเข้าสู่ร่างกายสัตว์ทางแผลถลอก หรือบาดแผลต่างๆ ตามผิวหนัง นอกจากนี้ยังพบการติดต่อจากสัตว์สู่สัตว์ผ่านการบริโภคชิ้นส่วนซากสัตว์ป่วยได้

การติดต่อสู่คนของโรคนี้เกิดขึ้นจากสัตว์สู่คนเท่านั้น โดยติดต่อได้จากบริเวณผิวหนังที่เป็นแผลสัมผัสกับสัตว์ป่วย และอุปกรณ์เลี้ยงสัตว์ที่ปนเปื้อนเชื้อ รวมถึงสามารถพบขณะทำวัคซีนเชื้อเป็นให้กับสัตว์ได้

รูปที่ 1 ภาพเชื้อ orf virus จากกล้องจุลทรรศน์อิเล็กตรอน

ที่มา : [s://www.cdc.gov/mmwr/preview/mmwrhtml/mm5503a1.htm](https://www.cdc.gov/mmwr/preview/mmwrhtml/mm5503a1.htm)

อาการ

ในสัตว์หลังจากติดเชื้อประมาณ 5 วัน จะเกิดผื่นนูนแดง ต่อมากลายเป็นแผลพุพอง หรือตุ่มหนองแล้วแตกออกมีเลือดไหล สัตว์จะเจ็บปวด และในที่สุดแผลจะกลายเป็นสะเก็ด บริเวณที่พบรอยโรคได้แก่ รอบริมฝีปาก รอบรูจมูก เปลือกตา ใบหู ง่ามกีบ เต้านม และรอบอวัยวะสืบพันธุ์ โดยในลูกสัตว์อาจพบรอยโรคในช่องปากได้ ซึ่งส่งผลให้ลูกสัตว์ดูดนมไม่ได้ และรอยโรคที่เต้านมในแม่สัตว์ทำให้ไม่ยอมให้ลูกดูดนม จึงทำให้เกิดการเพิ่มขึ้นของอัตราการตายของลูกสัตว์เมื่อเกิดโรค นอกจากนี้สามารถพบอาการมีไข้ ชีพ อ่อนแรง ชุบพอมจากรอยโรคบริเวณปากที่ทำให้กินอาหารลำบาก และอาจพบอาการเจ็บกีบจากรอยโรคบริเวณง่ามกีบ และบางครั้งอาจพบติดเชื้อลุกลามไปยังระบบทางเดินหายใจ และมีการติดเชื้ออื่นแทรกซ้อนได้ โดยหากไม่เกิดการติดเชื้อแทรกซ้อน อาการตามผิวหนังเหล่านี้สามารถหายได้ภายใน 1 - 2 เดือน

ในคนหลังจากติดเชื้อประมาณ 3 - 7 วัน จะเกิดตุ่มนูนบริเวณผิวหนังที่ติดเชื้อโดยมีลักษณะแข็ง สีแดงถึงน้ำเงิน และมีอาการปวด โดยส่วนมากมักพบบริเวณนิ้ว หรือมือ ต่อมาตุ่มนั้นจะกลายเป็นตุ่มหนองปนเลือดที่มีแผ่นหนองแข็งอยู่ตรงกลาง จากนั้นกลายเป็นตุ่มแข็งที่มีแผ่นหนองบางคลุมอยู่ โดยระหว่างที่เกิดรอยโรคเหล่านี้อาจพบอาการไข้ต่ำๆ 3 - 4 วัน ต่อมาน้ำเหลืองโตเล็กน้อย และหากไม่มีการติดเชื้ออื่นแทรกซ้อนรอยโรคจะหายได้เองภายใน 3 - 6 สัปดาห์

รูปที่ 2 แพะที่แสดงอาการโรคปากเปื่อยพุพองเป็นผื่นนูนแดง และสะเก็ดแผล

ที่มา : กลุ่มพยาธิวิทยา สถาบันสุขภาพสัตว์แห่งชาติ

รูปที่ 3 แพะที่แสดงอาการโรคปากเปื่อยพุพองระยะท้าย
ที่มา : กลุ่มพยาธิวิทยา สถาบันสุขภาพสัตว์แห่งชาติ

รูปที่ 4 ลักษณะรอยโรคของโรคปากเปื่อยพุพองที่พบในคน
ที่มา : [s://www.cdc.gov/mmwr/preview/mmwrhtml/mm5503a1.htm](https://www.cdc.gov/mmwr/preview/mmwrhtml/mm5503a1.htm)

การตรวจวินิจฉัยทางห้องปฏิบัติการ

สถาบันสุขภาพสัตว์แห่งชาติมีความพร้อมในการตรวจวินิจฉัยโดยวิธี

1) การตรวจวินิจฉัยทางจุลพยาธิวิทยา (Histopathology)

- การเก็บตัวอย่างโดย นำสะเก็ดแผลที่ผิวหนังระยะที่แผลยังไม่แห้ง ดังรูปที่ 2 ใส่ถุงสะอาด 2 ชั้น มัดปากถุงให้แน่น เก็บตัวอย่างที่อุณหภูมิ 4 °C หรือใส่ตัวอย่างในขวดบรรจุสารละลาย ฟอร์มาลิน 10% ในอัตราส่วนตัวอย่าง 1 ส่วน ต่อสารละลาย 10 ส่วน แล้วนำส่งห้องปฏิบัติการทั้งนี้ผู้เก็บตัวอย่างต้องสวมถุงมือขณะเก็บตัวอย่างเพื่อป้องกันการติดเชื้อ

2) การตรวจวินิจฉัยด้านอณูชีววิทยา (Molecular biology)

- เก็บตัวอย่างโดย นำสะเก็ดแผล ใส่ถุงสะอาด 2 ชั้น มัดปากถุงให้แน่น เก็บตัวอย่างที่อุณหภูมิ 4 °C แล้วนำส่งห้องปฏิบัติการ

- ตรวจโดยวิธีปฏิกิริยาลูกโซ่พอลิเมอร์ (Polymerase chain reaction; PCR)

การป้องกันโรค

ในสัตว์

1) กักสัตว์ที่จะนำมาเลี้ยงใหม่ 7 วัน ก่อนนำเข้ารวมฝูง

2) สัตว์ที่แสดงอาการทำการแยกเลี้ยงเพื่อป้องกันการแพร่กระจายของโรคในฝูง

3) ทำความสะอาดอุปกรณ์การเลี้ยงสัตว์ และพาหนะขนย้ายสัตว์ที่สัมผัสกับสัตว์ป่วย ก่อนนำมาใช้ใหม่ ด้วยน้ำยาฆ่าเชื้อกลุ่มโซเดียมไฮโปคลอไรท์ (Sodium hypochlorite) และกลุ่มสารกลูตารัลดีไฮด์ (glutaraldehyde) หรือหากต้องการใช้ความร้อน เชื้อไวรัสนี้จะถูกทำลายที่ อุณหภูมิ 59 °C เป็นเวลา 30 นาที

4) การใช้วัคซีนเชื่อเป็น ควรพิจารณาทำในพื้นที่ที่มีอุบัติการณ์ของโรค โดยวัคซีนสามารถลดความรุนแรงของโรคในฝูงได้ และต้องแยกสัตว์ที่ทำวัคซีนออกจากสัตว์ที่ไม่เคยสัมผัสโรคเพราะสัตว์ที่ทำวัคซีนจะสร้างสะเก็ดแผลทำให้สามารถแพร่เชื้อได้

ในคน

ทำได้โดยสวมถุงมือเมื่อต้องสัมผัสสัตว์ป่วย รวมถึงขนสัตว์ และอุปกรณ์การเลี้ยงสัตว์ และหากสัมผัสแล้วให้ล้างบริเวณที่สัมผัสด้วยสบู่ทันที

การรักษาโรค

การรักษาในสัตว์ใช้วิธีการรักษาแบบประคับประคองอาการ เช่น การทายาฆ่าเชื้อบริเวณบาดแผล การให้ยาด้านจุลชีพ กรณีพบการติดเชื้อแบคทีเรียแทรกซ้อน ใช้ยากำจัดหนอนแมลงในบาดแผลหากพบหนอนแมลง หรือในกรณีกินอาหารไม่ได้ ทำการให้อาหารผ่านท่อให้อาหาร

การรักษาในคนใช้วิธีการรักษาแบบประคับประคองอาการ โดยการใช้ยาฆ่าเชื้อเฉพาะที่ และการทำแผล และใช้ยาปฏิชีวนะในกรณีพบการติดเชื้อแบคทีเรียแทรกซ้อน

เอกสารอ้างอิง

สถาบันสุขภาพสัตว์แห่งชาติ (2559). โรคแพะ-แกะ. กรุงเทพฯ: ชุมนุมสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย

Thurman, R.J. and Fitch, R.W. (2015). Contagious Ecthyma. New England Journal of Medicine. 372(8): e12

Teshale, A. (2019). Contagious Ecthyma and Its Public Health Significance. Journal of Dairy & Veterinary Sciences 7(3).

จดหมายข่าวสถาบันสุขภาพสัตว์แห่งชาติ

ISSN 1685-2206

วัตถุประสงค์	เพื่อเผยแพร่วิชาการด้านสุขภาพสัตว์โดยเป็นสื่อกลางแลกเปลี่ยนข่าวสารวิชาการเสนอแนะแนวทางการแก้ปัญหาด้านสุขภาพสัตว์และการเลี้ยงสัตว์ รวมทั้งการประชาสัมพันธ์กิจกรรมด้านสุขภาพสัตว์
เจ้าของ	สถาบันสุขภาพสัตว์แห่งชาติ กรมปศุสัตว์ กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ เกษตรกลาง เขตจตุจักร กรุงเทพฯ 10900 โทร. 0-2579-8908-14 โทรสาร.0-2579-8918-19
ที่ปรึกษา	นายสัตวแพทย์จิระศักดิ์ พิพัฒน์พงศ์โสภณ รองอธิบดีกรมปศุสัตว์ นายสัตวแพทย์บรรจง จงรักษ์วัฒนา ผู้อำนวยการสถาบันสุขภาพสัตว์แห่งชาติ หัวหน้ากลุ่ม / ส่วน / ศูนย์ / ฝ่าย สถาบันสุขภาพสัตว์แห่งชาติ

กองบรรณาธิการ

นายสัตวแพทย์นพพร โต๊ะมี (บรรณาธิการ)	สัตวแพทย์หญิง ดร.รุ่งรัตน์ ไสยสมบัติ	นางสาวพนม ไสยจิตร
นายสัตวแพทย์เจษฎา รัตนภาส	นายสัตวแพทย์เอกรินทร์ คงขำ	นายสมชาย ช่างทอง
สัตวแพทย์หญิงจันทร์จันทรา วัฒนเมธานนท์	สัตวแพทย์หญิงบุษรา ลิทธิวิเชียรวงศ์	นางสาวปิยะวรรณ เกิดพันธ์
สัตวแพทย์หญิงธวัชรัตน์ เกียรติยิ่งอังสุลี	นายสัตวแพทย์พีรวิทย์ บุญปางบรรพ	ว่าที่ ร.ต.อนิวัตต์ พ่วงทอง
นายสัตวแพทย์เจษฎา จุลไกว์สุจริต	นายสัตวแพทย์ ดร. กรีสลีย์ พรหมทองสุข	นางสาวสาวิตรี ล้านศรี
สัตวแพทย์หญิงนันทพร วันดี	สัตวแพทย์หญิงกฤตดากร วงษ์ทองสาลี	นางสาวชนกพร บุญศาสตร์
		นายพลกฤต มหานาม

จัดพิมพ์และเผยแพร่	ฝ่ายถ่ายทอดเทคโนโลยี กลุ่มบริหารจัดการสุขภาพสัตว์ สถาบันสุขภาพสัตว์แห่งชาติ
สำนักงาน	กลุ่มบริหารจัดการสุขภาพสัตว์ สถาบันสุขภาพสัตว์แห่งชาติ เกษตรกลาง จตุจักร กรุงเทพฯ 10900
กำหนดออก	ปีละ 6 ฉบับ ทุกๆ 2 เดือน ฉบับละ 1,200 ชุด
พิมพ์ที่	บริษัท ปิยอนด์ พับลิชชิง จำกัด

สามารถหาข้อมูลเรื่องกล้องจดหมายข่าวปัยอนหลังเพิ่มเติมได้ที่ <http://niah.dld.go.th>

สถาบันสุขภาพสัตว์แห่งชาติ
กรมปศุสัตว์ จตุจักร กทม. 10900
ที่ กษ 0609/พิเศษ

ในราชการกรมปศุสัตว์

ชำระค่าฝากส่งเป็นรายเดือน
ใบอนุญาตที่ 1/2521
ไปรษณีย์โทรเลขราชเทวี